מאסקווע רעדט

— פון —
י. סענאראוויטש

1.

דאס איז געווען אין מאי 1917, דאס אז איך געווען אין יוני-יולי, אויגוסט פון דעם זעלבן יאהר, בין דעם באריהמטן אקטאבער, ווען דער באלשעוויזם האט מיט בלוט און בלוט אי־בערגעריסען די מיטינגען איך די נאסען און בולוואדען.

מאסקווע האט געדרעמט. גאנץ רוסלאנד, די 160 מיליאנען מענשען האבען דאס מוזיק געפעפנט און גערעדט, יונג און אלט, פעראדאל און פויער, בירגער און סאלדאטען אלע האבען מיט אמאל געבראכט זייערע גרויסע און קליינע אמת'ן און עס אויסגעוואדשען פאר אלעמען און פאר ערדען.

גערעדט האט מען דאן דורך אויף'ן קול, מיט פייער, מיט גלוגבען, גע־רעדט האט מען אין שענק, אין די צערקוועס, אין די טראמוויען און אין די טעאטרען, נאר מאסקווע האט איך געהאט צוויי־הויפט פונקטען וואו מען האט גערעדט ממש די גאנצע פיער און ציוואנציג שעה פון טאג לעם, דאס איז געווען ביי פישקינס דענקמאל אויף טויערקאי בולוואר און ביי קאבעלאיים דענקמאל. דער ערשטער ארט סימבאל און באווען פון דער רוסישער קולטור און דער צווייטער אלס באוויזן און סימ־באל פון דער רוסישער מאכט און זיעג.

אויף די בולווארען האבען זיך די בוימער פארנאנדער געוואקסען, ברייט, גרין, ארום האט געבלוהט און געלייכט טאג. יונגע שתאנים פלוהען ארום מיט בלומען, דער אלטעגליכער געליינט הערט ניט אויף אין מאנאפטאניע באוויזען זיך כמעט יעדער שעה, נאר דא ביי פישקינס דענקמאל ווערט דער עולם ניט קלענער און די גאנצע צייט קאלט זיך אויפיצער אנגעשפארט אן טשעזטנעגעם בלוסט פון גרויסען ריכטער און רעדט און רעדט.

2

און פישקין אליין האט געשווינגען, די תאנט פארלייגט אין בוזעם. די אויגען אויסגעשטרעקט אין דער ווייט אביסל.. וויפיעל האט ער זיך אנגעהערט קלוגע און גארישע רעדט, וויפיעל אמת'ע הארציגע רעדט פון געוועזענליכע פאלקס דער־נער און וויפיעל פאלשע דעמאגאגישע רע־דעס, די רעדעס וועלכע האבען רוס־לאנד געבראכט צו אזא דוראיגרונג.

פישקין, דער גאון פון רוסלאנד האט געשווינגען, פונקט ווי ער וואלט געפיסלט, אז די שרעקליכע צושטערונג מוז קומען און שפעטער ערשט נאך אלע יסודים קען קומען די אויסלייזונג.

עס זיינען ליכטיגע און טונקעלע טעג געווען און ווייטע פערהלומטע געבט זיינען דורכגעשוואומען, ארום די צוויי דעדמאנטע דענקמעלער איז גאנץ מאסק ווע דורכגעגאנגען טעג, וואבען הדשים. צום אנהויב מיט התפעלות און פרייד, שפעטער מיט אייפערזוכט און צארן און צום סוף מיט בלוט און ווילדקייט.

נאר דאמאלסט האט זיך אויסגע־דוכט אז די מחנות מענשען וועלען זיך שוין פון מאנומענט ניט אפהלעבען און אייביג, אייביג. ווען מען אזוי ריידען וועגען גוטס און שלעכטס וועגען ברידער־ליכקייט פון אלע מענשען.

צום ערשטען האט מען דערצעהלט די גרויסע נסים ווי אזוי דער צאריזם איז געפאלען, מען האט גערעדט רוהיג, אהן נקמת אויסריפען, דערנאך האט מען געגומען ריידען ווי אזוי מען דארף איצט בויען דאס לעבען, נאר די עיקר פראגע איז געווען, צו מען דארף ווייר קער פיהרען די מלחמה.

אט ארום דער דאזיגער פראגע האט געברענט א פייער. קערענסקיס נאסען פלעגט דערמאהנט ווערען מיט אפלאדיס־מענטען. קערענסקיס בילד פלעגט זיך יעדער ווייטע אויפהויבען איבער דעם פיעל עפענען עולם, נאר אויך דער מאלסט האט ער (ווען קשראט א סך פארביסענע געגנער, "נעגנג בלוט, געגנג מלחמה" פלעגט זיך הערען און אזעלכע אויסרופען האבען זיך אנגעהויי־בען אלץ מעהר.

3

אונטער פישקינס ביוסט שטעלט זיך אוועק אן אינזואליד מיט איין פוס. די קוליע זיינע הויבט ער אויף און שרייט אויבער אלעמען:

"חברים מען טאר ווייטער ניט פיהרען די מלחמה, וואס ווילט אויך פון דער גאנצער וועלט קאליחעס. מאכען א בית עולם מאכען.

זיין שפיטאל פנים ציטערט, די אויגען ברענען, אין עס גלהט אויעך א דערצעהלונג וויפיעל ער האט זיך שוין אויסגעלידען פון זיין לעבען, אז ער האט א ווייב מאטרענע מיט צוויי קוג־דער, אז איין קינד איז געשטארבען און פארן מיט האט עס דעם מאטען דער מאהנט.

ער דערצעהלט אויך, אז אמאל ביי ניקאלאיען נאך האט ער עפעס באר־צאהלט אן איבעריגען נאלאג און ער האט פרעטענזיעס און אט אזוי דערצעהלט. ער וויינט קלייגט פאר דעם גרויס־מען ריסלאנד ביי דעם דענקמאל פון איהר גרויסען דיכטער. איהם פארבייט א צווייטער אינזואליד אויך מיט איין פוס, יענער ווידער שלייט אז די מלחמה דארף מען יא פיהרען און ברענגט וויינט פשוטע ארטומענטען. דער עולם איז געדולדיג און הערט אויס אלעס.

עס באוויזט זיך א אידיש פנים. ער דערצעהלט אז איצט נעבטיגט ער פריי אין מאסקווא און האט פאר הייגעס קיין מורא ניט.

די ארא רעדנער ציהען אבער ניט צו קיין גייעם עולם. פאלקסהרט, דער געשמאק ארום דענקמאל ווערט קלענער, עס דארף עפעס קומען א ווייטערער מער, א שלאג ווארט אין עדען מאל באוויזט זיך אזא נס.

יאמיצער מעלדעט זיך צום וואר ביי דעם ניט אויסגעקליבענעם פאליצעגרע־אן עס דערהערען זיך פרייטש אויף אין אויסד א קד מאל טאלאנטיגע רע־דעם.

4.

אינמאל צוגעהערט שפעט ביי־נאכט צו פישקינען, האט איך דארט געפונען א גרויסען עולם אין דער מיטינג איז געווען אין פולן נאנג. איבער אלע מען האבען געלוהט א פאר בוגע האבר זיכלאזע אויגען פון א נאסען פרוי. זי האט געשריען:

אויך ווייסט פון רוסיע תאמפס מאהנען, פון פאהנען וואס פלאטערען אויף די פאלאצען פון די באיאנעטע תרנים, אויך ווייסט פון שווארצע פאהנען, פאהנען פון טויט און ראבע, נאר איך ווייס ניט דעם שרעק פון דער געלער פאהן, פון אונזער פאהן.

דערביי האט זי אריינגענומען איהר געלען פאספארט און זיך געלאזען הערען מיט הייז, מיט האס צו אלץ, און צו אלעמען.

דאס איז געווען עפעס א נייעס, דאן אינמיטען דער נאסט, עס האט אריינ־גערופען אן עפעסט. די רעדנערין פון דער געלער פאהן האט מען אויף די הענט געטראגען.

און אנטהעגען שטעהט דער סטראסט נע מאנאסטיר און בליצט מיט זיינע ציי־בעלעס" אזוי הייסען ביי די מאסקווער די קופאלען און קלינגט זיך פארגאנדער שטילשטייל מיט די ערשטע בלייכע פאר־טאג שטראהלען אין דו שפרייזט פון פארזאמעלטען עולם. וואס בלייבט שוין ביז איכדערפריה ביי סאבעלאי'ן אדער ביי פישקינען. שפרייזט אויף די לוידיגע נאסען און טראכטט הערביי צו קומט ער טאקי שוין משיח אדער די מעגשהייט לעבט דורך א נייע פאטא מארגאנא...

מאן מיט איין האנט ראטעוועט זיך און פרוי פון טייט.

קינגסמאן, יאנואר 4.

דזשאזעף מעקראי, א מאן וואס האט בלוקן איין האנט איז געגאנגען מיט זיין פרוי איבער'ן פארפריידענעם טייך פון דעם דארף סטעראנאר מילהויזען. איי־ן וועג האט זיך דאס אייז אויסגעבראכען, אבער מיט דער איינער האנט האט מען גע־עמפס פאר'ן לעבען. איהם איז געלונ־גען צו ראטעווען זיין פרוי אין אויפהאר־טען זיך ארום 25 מינוט ביז מענשען זע־נען אנגעקומען און זיי געראטעוועט.

ריזוויי און פעלדמאן
545 קווין וועסט

מיר מאנופעקטשורען טשילדרען קאטס און סולעך" פאר באיעס און מיידלאך, און מיר פערקייפען און מאכען. אויך צום אנדער דיטייל אין האלסייל. טעלעפאן אדלייך 4792.

אונזער פראטעסט און אונזער הילפלאזיגקייט

פון דר. ה. גאלדין.

(פוכליסיטי: דעפארטמענט פון דער אמ־נאדער ציוניסטישער פעדעראציע.)

פון שטאדט צו שטעדטער, פון שטעדטער צו שטאדט איבער דעם ריי־זען שטח פון האנארע, איבער די גרו־סע אידישע ענטזעלן פון די שטאדטען, אומעטום וואו אידען געפינען זיך, האט זיך אויסגעשפאנען אונזער פראטעסט אויף דעם הייליגסטן דייטש פון דער תורה.

די הייליגסטע האבען הונדערטער אידישע קינדער אריינגעלאד אריינגעשלעפט פון די חדרים. זיי הויך די פענסטער גע־שלייודערט, אויף זייערע שפיזען ארויס־געשטעקט און איבער די נאסען געטראגען.

זיי האבען אידען פון די הייזער ארויסגעשלעפט אויף זיי געצייאנגען זיי־ערע איינענע קברים צו גראבען. דער־נאך, ווען די גרויבער זיינען שוין פאר־טיג געווען, האבען זיי די אידען איינע־ציוויי ערמארדעט און זיי אין די גרו־בער געשמיסען, אדער נאר לעבעדיגע זיי אהין ארייגגעוואר פען און זיי פאר־שאטען.

זיי האבען מיט פייער און שווערד אנגעזייט הונדערטער אידישע יונ־גע טעכטער אין געשטראמט. פליסען איבער דיטע טייכען בלוט. דא, וואו עס זע־נען געווען מעכטיגע געבייטען פון תורה און חשכמה, פון אויפלעבונג און האפ־נונג, יענען אצינד קברים, קברים, און קברים. נאנץ אוקראינא איז פארווארט מיט אידישע קברים. דער בייגשפעד איז מיט פון אידיש בלוט און דאס אידישע בלוט שרייט פון דער ערד:

— פאר וואס? צוליעב וואס?

לי ווילדער פון אוקראינא זע־נען פיל מיט אידישע משפחות, וועלכע האבען דארט ארום טאג און נאכט פון צרות. פון יסורים אויפשרייען יענען זיי מיטונג נאך ארען. אין סוסע וואהנערען די דחפה און די נאסען און ווערען אויפ־געפרעסען פון הונדס.

— מרא'לג! אין עס זשמט זיך דעקאי מיין ברוג. אין מיין קופ נשמה, ווערען טאג ק מען פאר אויגלכע בלוטבע־דער. ווערען טאג פאלען הארט־שעהנר־ער הדשים. מיט ווערען טאג ווערט דער אידישער חורבן אין נעטער אין שרעקליכער.

מ'ווייזט, אז אט אצינד, אין דער דאזיגער מינוט, האנגען זיך דארט אידישע נפשות אונטער דעם הייליגסטן מאנס חלק: מעגליך, אז אין דער מינוט ווערט דער אידישער אויפהאנג זיך שוואלאז אויפדעם אן אז יעדע ריבס מאר־דערט דיר אידישע באפעלקערונג: יאה אייגע לאזט איבער, מאכט די־ווייטע חרוב. צו די רויבער שטעהען צו צווייטע הייס. פייערס אין שבאד־טישע, צעריסענע סטודענטען אין הייס־בער־ בענדעס — אויף רויבען אין מאר־דען אידישע נפשות זענען אלע אייד־ ניט.

מען פיינגט אונזערע אלטע לייט אין רבנים, מאמעס פון קינדער אונזערע בלעטער ווחן, אונזער קרעפטיגסטע יו־נגער, אונזערע בלי־ טייר, אונזערע ארבייטער אין אונטערגאנגען — הייגער ווילט נישט געשיגען. הייגער ווערט נישט נצל פון דעם הייליגסטן דייטש.

די הייליגסטע האבען הונדערטער אידישע קינדער אריינגעלאד אויפגעשלעפט פון די חדרים. זיי הויך די פענסטער גע־שלייודערט, אויף זייערע שפיזען ארויס־געשטעקט און איבער די נאסען געטראגען.

זיי האבען אידען פון די הייזער ארויסגעשלעפט אויפ זיי געצייאנגען זיי־ערע איינענע קברים צו גראבען. דער־נאך, ווען די גרויבער זיינען שוין פאר־טיג געווען, האבען זיי די אידען איינע־ציוויי ערמארדעט און זיי אין די גרו־בער געשמיסען, אדער נאר לעבעדיגע זיי אהין ארייגגעוואר פען און זיי פאר־שאטען.

זיי האבען מיט פייער און שווערד אנגעזייט הונדערטער אידישע יונ־גע טעכטער אין געשטראמט. מיר האבען אפגעשר־ען די פאנראמען פון 1905 מיט אינ־זערע פראטעסטען; מ'האט דערווייל אפ־געשריען די פאנראמען אין פייער; מיר ווערען אפשר אויפגעשריען דיי פאנ־ראמען אין אוקראינא. אבער אויף זיי לאנג איז דאס? זיי לאנג גערווערט די אירדונג פון א פראטעסט?

מיר קענען זיך אין גלות נישט באר־ווארענען. יערע צרה נעהט אויס צו אונז. יעדע פאסירונג אין א לאנד האסט אידיש בלוט. יעדע ענדערונג. איטלי־כע אוכערקעהרעניש אין א מדינה פאר־ענדיגט אידישע לעבענס. מיר זענען די ערשטע צו אומגלוק אין די לעצטע צו גלוק; די ערשטע צו פאלען אין די לעצ־טע אויפגעהויבען צו ווערען.

ווהנט, וואס פארא האסט האבען אלע אונזערע שאפונגען אין די גלות ־ לעבענדיגע? וואס פארא ווערט האט אלס, וואס מיר האבען אין פארקוים פון יודען אויפגעבייט אין גלות? מיר האב־ען אלע, מיר שאפען, מיר מיהען זיך אין שטרענגען זיך אן. אבער פלוצים כאר פאלט אונז דער אייבינער שונא אין מיט אונזער אלטער צושטערט ער אין פארניכטעט אלדינג. וואס מיר האבען געשאפען אין פארלויזן פון יאהרען; אין טעג ווייטש ער אין מארדעט דיי אידישע באפעלקערונג: וואס איינע לאזט איבער, מאכט די־ווייטע חרוב. צו די רויבער שטעהען צו צווייטע הייס. פייערס אין שבאד־טישע, צעריסענע סטודענטען אין הייס־בער־ בענדעס — אויף רויבען אין מאר־דען אידישע נפשות זענען אלע אייד־ ניט.

מיטער אוקראינישער ערד. מעגליך, דאס גאנצע אידישע פאלק זאל שטעהן פאראיינגיגט הינטער די ציוניסטישע פיר־ער, כדי די פעלקער זאלען זעהן, אז אלע אידען, ווי איין מאן וויללען ווי־ער לאנד אין אז דאס. וואס אלערליי אסימילאציאנדיגע אנען, אז אידען ווילען נישט האבען פאלעסטינא — אז לעגען. לאמיר זאגען די מאכטהאבענ־דיגע פעלקער, אז אלע, בענקען מיר א היים. זאל די וועלט זיך איבערצייגען אז מיר ווענען. אייגלייך, ענע־ריסטעט קענען די ליידען און ערגערע־ריסענען פון גלות. אין מיר ווילען, ווילען באמת מיטר ווערען פון דער גלות? לאטע אויף אונזער פוליעע.

הייגסט, ווען מיר פאראיינגיגען זיך אין טרייער גאר די פיעל טייזענטער ער־מארדעטע אידען אין אוקראינא, דאר־פען מיר ביי זייער אנדענקען אויפהיי־בען דיי הענט אין זיך אין הארץ אין טיר געבען צו שטעהן פון הייגס אין דיי־ראמס, דיי ציוניסטישע פיר־ער, כדי די פעלקער זאלען זעהן, אז אלע אידען, ווי איין מאן ווילען ווי־ער לאנד אין אז דאס. וואס אלערליי אסימילאציאנדיגע אנען, אז אידען ווילען נישט האבען פאלעסטינא — לאמיר זאגען די מאכטהאבענ־דיגע פעלקער, אז אלע, בענקען מיר א היים. זאל די וועלט זיך איבערצייגען אז מיר ווענען. אייגלייך, ענע־ריסטעט קענען די ליידען און ערגערע־ריסענען פון גלות. אין מיר פלעגן אפמאכען אייערמענטען אזוי פיעל צייט אין מיהטיס אין פאר אונז מעגליך אום צו העלפען אין דער פארוויר־קונג פון ציוניזם. אין דער באדייאונג פון אונזער פאלק.

דאס בלוט פון אונזערע געקוילעטע קרישים רופט צו אונז!

אונזער וועכענטליכער בריעף פון ניו יארק

אידען און פראטיביישאן — רבנים און ארבע כוסות. — אידישער מעמע־ראנדום. — א רעוואליציע אין טעאטער. — די קאמיסיע.

די רעוועגע צאהל טויט ־ פעלע וואס האט זיין אלפאבעט ניט, אדער נאר אויף א פאר חלות, און עס איז דעריבער ניט נלייכט צו געבען אין די הענד פון איין רב אזוי פיעל אויטאריטעט איבער אלע קהילות, וואס געהערען זיך אפילו איהם ניט אן, זיי אזוי, די בעעידונג פון דער העגיעונג צו דיעזען מעמאראנדום וועגען זיין איז נאך שווער צו זאגען, אבער אלע סימן פון אחדות צווישען אונזערע רבנים איז עס זעהר אין זעהר בעדייטענד.

* * *

אין אידישען טעאטער שיינט איצט וויעדער צו זיין א שטיקעל „רעוואלוציע" ניט הם ושלום פון אקטיארען, נור פון פיעסען. אהרוים סעזאן האט מען זיך גע־נעבען א קעהר פון דראמע צו אפשרעטע און וועגיגסטענס איינע פון די אפשרעטע — „דעם הכיל'ס נקמה", וויסט שוין די 15־טע וואך אויף דער ביהנע, און מע קען זי מיט קיין דראמע ניט דערייכען.

איצט האבען די „ביטעראריישע טעא־טערע אנגעהויבען א רוים מיט דאמערייען. דאס נייע טעאטער אונטער דער „לייטונג פון אדרישען שריפטשטעלער אסיף דיזאק און רעזשיסאר יעהב בן עמי הייבט אן דיזאק הויבטיגע וואך אויפציפוהרען א דאמערדיג „בראנסס עקספרעס". איז זיך מישב מאר־רים שווארץ, דער דירעקטאר פון אלע־ווינג פריים טעאטער און וויסט ביי לעגאר־ען א דאמערדיג „נאך דער חתונה", אויך אן עכט נע־ יאראישע דאמערדיג אזוי דער „בראנסס עקספרעס" שווארץ, וועט זיין דאמערדיג אנהויבען צו שפיעלען צוויי, וואבען שפעטער. אין ער זאגט, אז ער האט, אז תאכרין וועט אפילו „נאך דער חתונה" אריבערגעגאנען דיזאאיס „עקס־פרעס".

* * *

אין דער לעצטער מינוט, ווען דיעזע צייטען ווערען געשריבען, ערפאהרען מיר אז עגדליך איז די דזשאינט דיסטריבוציע־קאמיטע מיט'ן אידישען קאנגרעס דאמיט געהאמען צו א פערזאנליכען אופן אין־ זאנאל פון דער קאמיסיע וועגען פער־ ראן קיין אוקראינא.

די קאמיסיע וועט בעשטעהען פון 5 פערזאנען, קורדינאל הערי האטלער, אויפגע־ערדענדער, פעסטיין לעהמאן, מאקס פיין, מאריס האין. איב עמיצער פון די־ עזע וועט ניט קענען פאהרען, אז אנדער מאנ־ ווערען פון אן אנדער דיידאס.

דערזאוניעקס, איינגעבעטענע און אומער־ בעטענע אורחים ביי פרעמדע טישען, ווען אזוי זיין. און הפקר וועט זיין אונזער לעבען אין הפקר אונזער האב אין גוטס.

אין אוקראינא, אין רוסלאנד, אין פוילען — אומעטום געפינען זיך נאך קלייגע פעלקער אויסער אידען. פאר־ וואס וואגט קיינער נישט אויף זיי אויפ־ צוהויבען א האנט? אין רוסלאנד זע־ נען פאראיס גרייכן, פאראיס פאנאר־ מירט מען נישט קיין גרייכען? ווייל די גרייכען האבען א לאנד, א קליין לאנד, אבער, א לאנד. פאראיס פאנאראמירט מען נישט אפילו דו טערהען. ווילכע־ געפינען זיך אין הייבשע צאהלען אין רוס־ לאנד אין אין פוילען? פאר דער זעלבער אורזאך — זיי האבען א לאנד, א קליין לאנד אצינד, א שוואך לאנד, אבער פארט א לאנד.

עס איז אן אומראנגארטייע פון פוילען, פון אוקראינא פון די אנ־ דערע לענדער, ווילכע ענגען דייך גע־ ווארען פון אידען. איינגעבייט געוואר־ען אידען. אבער ענע ארט נישט צו זיין אומראנבאר ענע ארט אפילו נישט, ווען מען רופט זיי „הויחים. מיר קענען צו זיי טענות האבען, נעגען זיי פראטעסטירען. אבער דאס וועט נישט הייסען מאכען אונזער זיין נישט לעבעדיג מאכען די קרבשים און נישט פארמיידען קיין גרייכען אומלוזיען אין דער ציוקנפט.

א פראטעסט, אויב ער העלפט, אין עס נישט אויף אייבע. דאס איינציגע מיטעל, דער איינציגער וועג אויף שטעלט דיי צו פארמיידען אזעלכע שרעקליכע שלאגען, אין אן אייגענע ווינקעל, אין אן אייגענע אלע, אין אן אייגענע פאלק. נאר ווען מיר ווערען האבען אן אייגענע היים אויף דער וועלט וועט זיך אפשטעל־ען אונזער לעבען אין הפקר אונזער אונזער לעבען אין הפקר אונזער האב אין גוטס.

אין אוקראינא, אין רוסלאנד, אין פוילען — אומעטום געפינען זיך נאך קלייגע פעלקער אויסער אידען. פאר־ וואס וואגט קיינער נישט אויף זיי אויפ־ צוהויבען א האנט? אין רוסלאנד זע־ נען פאראיס גרייכען, אין אוקראינא זע־ נען פאראיס אין אנדערע לענדער, אין אין פוילען? פאר דער זעלבער אורזאך — זיי האבען א לאנד, א קליין לאנד אצינד, א שוואך לאנד, אבער פארט א לאנד.

עס איז אן אומראנגארטייע פון פוילען, פון אוקראינא פון די אנ־ דערע לענדער, ווילכע ענגען דייך גע־ ווארען פון אידען. איינגעבייט געוואר־ען פון אידען. אבער ענע ארט נישט צו זיין אומראנבאר ענע ארט אפילו נישט, ווען מען רופט זיי „הויחים. מיר קענען צו זיי טענות האבען, נעגען זיי פראטעסטירען. אבער דאס וועט נישט הייסען מאכען אונזער נישט לעבעדיג מאכען די קרבשים און נישט פארמיידען קיין גרייכען אומלוזיען אין דער ציוקנפט.

אונזער אויגען אין אונזערע אייר־ דיגע אין אונזערע עלטערן און דאס אויך דיי מיטערס פון אונזערע אונזערע הענד געפינען אין דער אונזע־ ווגהיים פון אונזערע טעמאכס.

די נישמות פון אונזערע קדושים שוועבען דא ארום. מיר הערען זייער פלאטערען. אין זיי ריפען צו אונז אין זיי לעגען: „ראטעוועט די וואס זענען נאך נישט געפאלען אונטער דער רייטער ישפון פון די מערדער. ראטעוועט דאס, וואס קען נאך. געראטעוועט ווערען. שטעלט אפ דעם ריצחל'ס האס!"

מיר ווילען הערען. מיר זענען בריים צו הערען. אבער מיט וואס? אין ווי אזוי? מיר דא זענען אזוי ווייט פון אלעמען. געזעגן אין געזעגן ווערד גרוים. זיינען אבער די מאכערס פון דיע־ זען גיסטיגען אלפאבאל ניט געפונען גע־ וואכען צווישען אידישע ספרים־ הענד־ לער, נאר צווישען אידישע אין אימא־ ריגער געזעזעגע ספרים־הענדלער אין מאסקוקיפערס, וועלכע האבען ניט אויפ־ גערהערט צו האנדלען מיט'ן ביטערען טרא־ פערבאטען געזאוארען.

* * *

און אז מיר קומען שוין צו רעדען וועג־ גען פראהיביישאן, האבען מיר נאך אן אינטערעסאנטע פשישבטע צו הערצעהלען. ווי באוואוסט האט די רעגירונג גע־ מאכט אן אויסנאהם אין פראהיביישאן גע־ זעץ פאר ריליגיעזע צווענען און אין ניי־ טיג פאר ריליגיעזע צווענען אין ווער האט נאך אזוי ביטיג אביסעל ווין ווי א איד אויף קידוש אין הבדלה און מאסע אויף ארבע כוסות?

די שוועבענקייט איז אבער געווען פאר דער רעגירונג, ווי אזוי צו מאכען א אויסנאהם אין אין ריטיגען בלוט פאר דער רעגיעונג. אין ניט אויף אנדע־ רע געבריכען. א מאמיטע פון דער אנדרה הרבנים אין ניו יארק האט בעזוכט וואשינגטאן, און האט דארט אראנזשירט מיט'ן טרעזשורי דעפארטמענט אין וועג מעגם הענד די זאך ליעגט אז דער אלטער רב ר'ן מרגלות זאל אריינגעבען א פאפיר צו קהילות און פרעזאנט פערזאנען, ווען זיי האבען נייטיג ווין פאר רעליגיעזע צוועק־ סען. און ווען אלעס איז שוין געווען פאר־ טיג, האט עס פערדראסען אנדערע רבנים באזוואס דאס איז אין אנדערע הענד פון דער קאמיסיע וועט זאל פאר־ ראן קיין אוקראינא.

די קאמיסיע וועט בעשטעהן פון 5 פערזאנען, קורדינאל הערי האטלער, אויפגע־ ערדענדער, פעסטיין לעהמאן, מאקס פיין, מאריס האין. איב עמיצער פון די־ עזע וועט ניט קענען פאהרען, אז אנדער מאנ־ ווערען פון אן אנדער דיידאס.

דערזאוניעקס, איינגעבעטענע און אומער־ בעטענע אורחים ביי פרעמדע טישען, ווען אזוי זיין. און הפקר וועט זיין אונזער לעבען אין הפקר אונזער האב אין גוטס.

אין אוקראינא, אין רוסלאנד, אין פוילען — אומעטום געפינען זיך נאך קלייגע פעלקער אויסער אידען. פאר־ וואס וואגט קיינער נישט אויף זיי אויפ־ צוהויבען א האנט? אין רוסלאנד זע־ נען פאראיס גרייכען, אין אוקראינא זע־ נען פאראיס אין אנדערע לענדער, אין אין פוילען? פאר דער זעלבער אורזאך — זיי האבען א לאנד, א קליין לאנד אצינד, א שוואך לאנד, אבער פארט א לאנד.

עס איז אן אומראנגארטייע פון פוילען, פון אוקראינא פון די אנ־ דערע לענדער, ווילכע ענגען דייך גע־ ווארען פון אידען. איינגעבייט געוואר־ען פון אידען. אבער ענע ארט נישט צו זיין אומראנבאר ענע ארט אפילו נישט, ווען מען רופט זיי „הויחים. מיר קענען צו זיי טענות האבען, נעגען זיי פראטעסטירען. אבער דאס וועט נישט הייסען מאכען אונזער נישט לעבעדיג מאכען די קרבשים און נישט פארמיידען קיין גרייכען אומלוזיען אין דער ציוקנפט.

אונזער אויגען אין אונזערע אייר־ דיגע אין אונזערע עלטערן און דאס אויך דיי מיטערס פון אונזערע אונזערע הענד געפינען אין דער אונזע־ ווגהיים פון אונזערע טעמאכס.

די נישמות פון אונזערע קדושים שוועבען דא ארום. מיר הערען זייער פלאטערען. אין זיי ריפען צו אונז אין זיי לעגען: „ראטעוועט די וואס זענען נאך נישט געפאלען אונטער דער רייטער ישפון פון די מערדער. ראטעוועט דאס, וואס קען נאך. געראטעוועט ווערען. שטעלט אפ דעם ריצחל'ס האס!"

מיר ווילען הערען. מיר זענען בריים צו הערען. אבער מיט וואס? אין ווי אזוי? מיר דא זענען אזוי ווייט פון אלעמען. מיר האבען זענען אזוי ווייט פון אלעמען. זענען אין אין גרוים. זיינען אבער די מאכערס פון דיע־ זען גיסטיגען אלפאבאל ניט געפונען גע־ וואכען צווישען אידישע ספרים־ הענד־ לער, נאר צווישען אידישע אין אימא־ ריגער געזעזעגע ספרים־הענדלער אין מאסקוקיפערס, וועלכע האבען ניט אויפ־ גערהערט צו האנדלען מיט'ן ביטערען טרא־ פערבאטען געזאוארען.

* * *

אין אן מיר קומען שוין צו רעדען וועג־ גען פראהיביישאן, האבען מיר נאך אן אינטערעסאנטע פשישבטע צו הערצעהלען. ווי באוואוסט האט די רעגירונג גע־ מאכט אן אויסנאהם אין פראהיביישאן גע־ זעץ פאר ריליגיעזע צוועקען אין ווער האט נאך אזוי ביטיג אביסעל ווין ווי א איד אויף קידוש אין הבדלה און מאסע אויף ארבע כוסות?

די שוועבענקייט איז אבער געווען פאר דער רעגירונג, ווי אזוי צו מאכען א אויסנאהם אין אין ריטיגען בלוט פאר דער רעגיעונג. אין ניט אויף אנדע־ רע געבריכען. א מאמיטע פון דער אנדרה הרבנים אין ניו יארק האט בעזוכט וואשינגטאן, און האט דארט אראנזשירט מיט'ן טרעזשורי דעפארטמענט אין וועג מעגם הענד די זאך ליעגט אז דער אלטער רב ר'ן מרגלות זאל אריינגעבען א פאפיר צו קהילות און פרעזאנט פערזאנען, ווען זיי האבען נייטיג ווין פאר רעליגיעזע צוועק־ סען. און ווען אלעס איז שוין געווען פאר־ טיג, האט עס פערדראסען אנדערע רבנים באזוואס דאס איז אין אנדערע הענד פון דער קאמיסיע וועט זאל פאר־ ראן קיין אוקראינא.

די קאמיסיע וועט בעשטעהן פון 5 פערזאנען, קורדינאל הערי האטלער, אויפגע־ ערדענדער, פעסטיין לעהמאן, מאקס פיין, מאריס האין. איב עמיצער פון די־ עזע וועט ניט קענען פאהרען, אז אנדער מאנ־ ווערען פון אן אנדער דיידאס.

אונזער פראטעסט און אונזער הילפלאזיגקייט

פון דר. ה. גאלדין.

מען פיינגט אונזערע אלטע לייט און רבנים, מאמעס פון קינדער אונזערע בלעטער ווחן, אונזער קרעפטיגסטע יו־נגער, אונזערע בלי־ טייר, אונזערע ארבייטער אין אונטערגאנגען — הייגער ווילט נישט געשיגען. הייגער ווערט נישט נצל פון דעם הייליגסטן דייטש פון דער תורה.

די הייליגסטע האבען הונדערטער אידישע קינדער אריינגעלאד אריינגעשלעפט פון די חדרים. זיי הויך די פענסטער גע־שלייודערט, אויף זייערע שפיזען ארויס־געשטעקט און איבער די נאסען געטראגען.

זיי האבען אידען פון די הייזער ארויסגעשלעפט אויפ זיי געצייאנגען זיי־ערע איינענע קברים צו גראבען. דער־נאך, ווען די גרויבער זיינען שוין פאר־טיג געווען, האבען זיי די אידען איינע־ציוויי ערמארדעט און זיי אין די גרו־בער געשמיסען, אדער נאר לעבעדיגע זיי אהין ארייגגעוואר פען און זיי פאר־שאטען.

זיי האבען מיט פייער און שווערד אנגעזייט הונדערטער אידישע יונ־גע טעכטער אין געשטראמט. מיר האבען אפגעשר־ען די פאנראמען פון 1905 מיט אינ־זערע פראטעסטען; מ'האט דערווייל אפ־געשריען די פאנראמען אין פייער; מיר ווערען אפשר אויפגעשריען דיי פאנ־ראמען אין אוקראינא. אבער אויף ווי לאנג איז דאס? ווי לאנג גערווערט די אירדונג פון א פראטעסט?

מיר קענען זיך אין גלות נישט באר־ווארענען. יערע צרה נעהט אויס צו אונז. יעדע פאסירונג אין א לאנד האסט אידיש בלוט. יעדע ענדערונג. איטלי־כע אוכערקעהרעניש אין א מדינה פאר־ענדיגט אידישע לעבענס. מיר זענען די ערשטע צו אומגלוק אין די לעצטע צו גלוק; די ערשטע צו פאלען אין די לעצ־טע אויפגעהויבען צו ווערען.

ווהנט, וואס פארא האסט האבען אלע אונזערע שאפונגען אין די גלות ־ לעבענדיג? וואס פארא ווערט האט אלס, וואס מיר האבען אין פארקוים פון יודען אויפגעבייט אין גלות? מיר האב־ען אלע, מיר שאפען, מיר מיהען זיך אין שטרענגען זיך אן. אבער פלוצים כאר פאלט אונז דער אייבינער שונא אין מיט אונזער אלטער צושטערט ער אין פארניכטעט אלדינג. וואס מיר האבען געשאפען אין פארלויזן פון יאהרען; אין טעג ווייטש ער אין מארדעט דיי אידישע באפעלקערונג: וואס איינע לאזט איבער, מאכט די־ווייטע חרוב. צו די רויבער שטעהען צו צווייטע הייס. פייערס אין שבאד־טישע, צעריסענע סטודענטען אין הייס־בער־ בענדעס — אויף רויבען אין מאר־דען אידישע נפשות זענען אלע אייד־ ניט.

מיטער אוקראינישער ערד. מעגליך, דאס גאנצע אידישע פאלק זאל שטעהן פאראיינגיגט הינטער די ציוניסטישע פיר־ער, כדי די פעלקער זאלען זעהן, אז אלע אידען, ווי איין מאן ווילען ווי־ער לאנד אין אז דאס. וואס אלערליי אסימילאציאנדיגע אנען, אז אידען ווילען נישט האבען פאלעסטינא — לאמיר זאגען די מאכטהאבענ־דיגע פעלקער, אז אלע, בענקען מיר א היים. זאל די וועלט זיך איבערצייגען אז מיר ווענען. אייגלייך, ענע־ריסטעט קענען די ליידען און ערגערע־ריסענען פון גלות. אין מיר פלעגן אפמאכען אייערמענטען אזוי פיעל צייט אין מיהטיס אין פאר אונז מעגליך אום צו העלפען אין דער פארוויר־קונג פון ציוניזם. אין דער באדייאונג פון אונזער לעבען.

דאס בלוט פון אונזערע געקוילעטע קרישים רופט צו אונז!

שפארט פוטער, שמאלץ, פעטס, האט בעסערע שפייז פאר ווייניגער געלד נוצט
MAZOLA

לעזט דעם הכשר

לעזט דעם הכשר

The Canada Starch Co. Ltd.
45 Front St. E.
Toronto